

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koda

**Sügis
2012**

Ajakiri "Sinuga"
ilmub 1994. aastast

MTÜ Eesti Erinoorsootöö Ühing noOR

**Nägemispuudega laste
õppimisvõimalused**

**Eestlased Londoni
paraolümpial**

ISSN 1736-826X

9 771736 826004

TOIMETUS

Toompuiestee 10
10137 Tallinn
epikoda@epikoda.ee
Tel 661 6629

Peatoimetaja
Helen Kask
helen.voog@gmail.com
Toimetusel on õigus
kaastöid lühendada
ja toimetada.

„Sinuga“ väljaandja on
MTÜ Eesti Puuetega
Inimeste Koda.

Kujundus
Kati Roosimaa
AS Ajakirjade Kirjastus

„Sinuga“
ilmub 4 korda aastas.

EESTI PUUETEGA INIESTE KODA
THE ESTONIAN CHAMBER OF DISABLED PEOPLE

Kaanel arooniad

Hea „Sinuga“ lugeja!

Helen Kask
peatoimetaja

Märkamatu on suvest saanud sügis, mis puuetega inimeste organisatsioonidele tähendab uut algavat tööperioodi. Loodetavasti jõudis ka „Sinuga“ lugeja ammutada suvekuudest piisavalt energiat uuteks ning põnevateks algatusteks.

Möödunud suve suurimaks spordisündmuseks olid kindlasti paraolümpiamängud Londonis. Puuetega inimeste sport on ka käesoleva numbri üheks oluliseks märksõnaks. Oma mõtteid sellel teemal jagab Invaspordi Liidu president Siiri Oviir ning põhjaliku ülevaate eestlaste esinemisest ja kordaminekutest Londonis saame spordirubriigist. Puuetega inimeste sportimisvõimalusi plaanime käsitleda kindlasti ka järgmistes „Sinuga“ numbrites.

Lisaks on ajakirjas ka palju muud huvitavat. EPIKoja juhatuse esimees Monika Haukanõmm annab ülevaate puuetega inimeste õiguste konventsiooni ellurakendamisest. Saame ülevaate Praderi-Willi sündroomist ning Järvamaa Puuetega Inimeste Koja rõõmudest ja muredest. Uues rubriigis „Noored“ tutvustame MTÜ Erinorsoo Ühingu noOR tegemisi ja projekti „Avatud meeled“ tegevust. Käsitleme ka nägemispuudega laste õppimisvõimalusi Tartu Emajõe Koolis. Rubriigis „Töö“ räägib puudega noore ema, kuidas toimus tema tütre Katrini töö otsimine ja leidmine. Lugemistuhinas ärge unustage vaadata ka pilte EPIKoja Suvekoolist ning Üldkogust Roosta Puhkekülas.

SISUKORD

MÕTE

- 4 Oscar Pistoriusele mõeldes Eesti asjast

LUUBI ALL

- 6 ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon - paberilt ellu

EPIKOJA TEGEMISED

- 8 Tugeva liikme profiil - mis see on ja milleks?

VÖRGUSTIK

- 9 Prader-Willi sündroom
- 10 Kuidas elad, Järvamaa Puuetega Inimeste Koda?
- 12 Vaegkuuljate maailmakongressil Norras

NOORED

- 14 MTÜ Eesti Erinoorsootöö Ühing noOR
- 15 Me muudame maailma!

HARIDUS

- 18 Nägemispuudega laste õppimisvõimalused
- 21 Punktkirjastandard

TÖÖ

- 22 Katrini lugu
- 25 Mis on MTÜ Abikäsi?

TERVIS JA SPORT

- 26 Eestlased Londoni paraolümpiamängudel

EPIKOJA TEGEMISED

- 34 Eesti Puuetega Inimeste Koja üldkoosolek ja Suvekool

Oscar Pistoriusele mõeldes Eesti asjast

Siiri Oviir

Euroopa Parlamendi liige
Eesti Invaspordi Liidu president

Elu tõstab pidevalt esile eri võimete ja oskustega inimesi. Londoni paraolümpiamängudest rääkides tuleb esimesena pähe Lõuna-Aafrika Vabariigi kergejõustiklane ja mitmekordne paraolümpiamängude võitja Oscar Pistorius. Ta on hetkel kahtlemata üks maailma invasportlaste tippudest.

Kuid mitte ainult võidud, kõrged tiitlid ja märkimisväärsed rekordid ei tee teda suureks sportlaseks. Pistorius on esimene invasportlane, kes suudab tervete jooksjatega võistelda, ka olümpiamängudel.

Londoni olümpiamängudel pistis Pistorius rinda 400 m maailmatasemel jooksjatega. Ja kuigi finaaliuks jäi tema ees suletuks, muutis ehk tema tegu nii maailma spordiorganisatsioonide kui avalikkuse suhtumist invasportlastesse.

Vaevast et see viib küll ühiste olümpiamängude läbiviimiseni, pigem on lootust, et jätkuvad muutused mõtlemises, täpsemalt teistsuguse nägemises, ning ehk tõusevad paraolümpiamängud kunagi samasugusesse tähelepanu keskpunkti, nagu nägime seda Londonis *anno* 2012, kui rahvast hullutas Usain Bolt.

Nii nagu Boltile ja sadadele tippsportlastele on olümpiamängud sportlaste tipp, on seda paraolümpiamängud invasportlastele. Siit ka küsimus: miks ei teinud Eesti Rahvusringhääling ülekandeid või kas või kokkuvõtvaid saateid paraolümpiamängudelt, vähemalt neilt võistlustelt, kus mõõtu võtsid Eesti sportlased – ujuja Kardo Ploomipuu ning kergejõustiklased Sirly Tiik ja Jüri Bergmann? Kolm tublit sportlast, kes end paraolümpiamängudele välja murdsid, väärinuksid kindlasti Eesti avalikkuse suuremat tähelepanu.

Küsimus ei ole ainult paraolümpiamängude vahendamises, probleem on tegelikult laiem – kui me sõnades räägime võrdsetest võimalustest, siis kas ei jäta me igapäevastes tegemistes mõnda ühiskonnagrupperi n-ö ääremaale?

Kuulen vastuargumente: puuetega inimestel on oma saade „Puutepunkt“ ja viipekeelne AK. Väärt saated mõlemad, aitäh tegijatele, ehkki olgu öeldud, et saadet „Puutepunkt“ rahastab Euroopa Sotsiaalfond.

Kuid miks räägitakse nii vähe (üldsegi mitte?) puuetega inimeste tegemistest teistes igapäevaelu puudutavates saadetes. Mitte seadusähe või mõne institutsiooni tegematajätmistega seoses, vaid niisama – mis elu puuetega inimesed elavad, mille üle rõõmustavad, millised on nende hobid, milliseid spordialasid harrastavad, missugused on saavutused jms.

Midagi ehk on muutumas. Teate ju küll kampaniat „Erinevus rikastab!“, kus ühena on tähelepanu alla võetud ka puuetega inimeste elu ja olu meie keskel.

Kahjuks esitatakse puuetega inimesi tihti kui lõputute probleemidega maadlevaid, ometi neil on oma rõõmud ja saavutused, kus tippude osalemine paraolümpiamängudel, veel enam aga medalivõit on kahtlemata üks tipphetki.

Neist rõõmudest ja tegemistest, muidugi ka probleemidest rääkimisel saavutame mitu eesmärki: suurendame ühiskonnagruppide vastastikust mõistmist ja probleemide adumist; kasvatame ühiskonnas solidaarsust; toome seni suuresti omakeski suhtlevad ja tegutsevad inimesed laiem avalikkuse ette ja aitame neid ühiskonnaga kohaneda; loome laiem ühiskondliku survegrupi puuetega inimeste vajaduste arvestamiseks, nt avaliku ruumi kujundamisel, nende huvide arvestamisel ja nendega igapäevasel suhtlemisel. Olen kindel, et plusse on veelgi.

Ja ärgem öelgem, et need ja paljud teised eesmärgid on kättesaamatud. Need on just niisama teostatavad, kui Oscar Pistoriuse eneseületus jooksurajal või Kardo Ploomipuu vägiteod olümpiaujulas.

ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon - paberilt ellu

Monika Haukanõmm
EPIKoja juhatuse esimees

Taustast

Eestis moodustavad puudega inimesed, kellele on määratud puude raskusaste, 2012. a alguse seisuga 10,2% rahvastikust ehk 133 847 inimest. Seega moodustavad puudega inimesed märkimisväärselt suure ja mitmekesise rühma Eesti elanikkonnast. Paljud puuetega lapsed, naised ja mehed on ühiskonda täielikult kaasatud, tegutsevad eri elualadel ning panustavad aktiivselt ühiskonnaellu. Samas seisab suur osa puuetega inimesi silmitsi diskrimineerimise, tõrjutuse, isolatsiooni või isegi kuritarvitamisega. Nad elavad ülimes vaesuses, neil puudub võimalus omandada võimetekohane haridus ja töötada. Tihti on nad jäetud ilma võimalusest elada iseseisvalt või kogukonnas ning elavad hooldekodudes. Ei ole harvad olukorrad, kus puudega inimesi või nende eestkostjaid ei kaasata nende elu puudutavate otsuste tegemisse.

Olukorra muutmiseks on vaja muuta ühiskonna kui terviku suhtumist puuetega inimestesse ning üheks survemeetmeks saab kasutada käesoleva aasta 14. aprillil Riigikogus heaks kiidetud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ja selle fakultatiivprotokolli (edaspidi konventsiooni*).

Konventsiooni seadustamisega pani Riigikogu punkti ligi viis aastat kestnud läbirääkimistele, vaidlustele ning aruteludele. Konventsiooni eesmärk on edendada, kaitsta ja tagada kõigi inimõiguste ja põhivabaduste täielikku ja võrdset teostamist kõigi puuetega inimeste suhtes ning edendada lugupidamist nende loomupärase väärrikuse vastu.

Kuidas ikkagi saada aru, et konventsiooni eesmärged Eestis igal tasandil järgitakse ning järjepidevalt edendatakse?

Selleks peab riik määrama valitsussüsteemis vähemalt ühe üksuse, kes asub tegelema konventsiooni rakendamise küsimustega. On igati mõisteta, et riigi tasandil vastutab konventsiooni rakendamise eest sotsiaalministeerium, kuid igal ministeeriumil lasub vastutus teha seda oma haldusala piires.

Konventsiooni art. 33 kohaselt tuleb luua kooskõlastussüsteem, mille kohaselt esitatakse kõik valminud õigustloovate aktide eelnõud kooskõlastamiseks ning arvamuste ja ettepanekute saamiseks ka asjassepuutuvatele organisatsioonidele ja isikutele, st puuetega inimeste organisatsioonidele.

Lisaks kohustab konventsioon riiki looma sõltumatu mehhanism konventsiooni rakendamise edendamiseks, kaitsmiseks ja järelevalveks. Prae-

* <https://www.riigiteataja.ee/akt/204042012006>

gu Eestis konventsiooni art. 33 nõutud sõltumatut mehhanismi veel ei eksisteeri. Sõltumatu organ, mis tegeleb konventsiooni ellurakendamise järelevalvega ning puuetega inimeste inimõiguste küsimustega, tuleb luua.

Riigi tasandil otsustati sõltumatu järelevalvekomisjon moodustada Eesti Puuetega Inimeste Koja juurde. Järelevalve põhimõtete väljatöötamiseks kaasab Eesti Puuetega Inimeste Koda mitmeid koostööpartnerid: EPIKoja liikmesorganisatsioonid, Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, Riigikantselei Strateegiabüroo, Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Inimõiguste Instituut ja Inimõiguste Keskus. Lisaks välispartnerid Põhjamaadest.

Loodav järelevalvekomisjon koosneb kuni kuuest sõltumatust esindajast, kes esindavad erinevaid organisatsioone (puudega inimeste esindajad, sotsiaalteadlased, tööandjad, teenu-sepakkujad, inimõiguste spetsialist). Sõltumatu järelevalvemehhanismi ülesandeks saab olema analüüsida ja teadvustada olukorda ning nõnda aidata kaasa konventsiooni rakendamisele, samuti parandada spetsialistide ja ühiskonna teadlikkust puuetega inimeste õigustest.

Alates 2013. aastast järelevalvekomisjon kaardistab, analüüsib puuetega inimeste olukorda ning koostab aastas korra ülevaate puuetega inimeste olukorrast, sh nii arengutest kui kitsaskohtadest, ning esitab selle kõigile ministriumitele, kes vastutavad konventsiooni rakendamise eest oma haldusala piires. Iga-aastased ülevaated on sisendiks ka järelevalvemehhanismi enda poolt riikliku raporti lisana koostatavale ja ÜRO-le esitatavale variraportile. Käesoleval aastal kaardistatakse ja fikseeritakse puuetega inimeste olukord seisuga 2012, millega võrreldes saab tulevikus mõõta olukorra muutuste suunda ühiskonnas.

Lõpetuseks

Eesti peab kaks aastat pärast ratifitseerimist esitama esimese raport ÜRO-le, milles antakse ülevaade konventsioonijärgsete õiguste realiseerimise olukorrast riigis. Järelevalvekomisjoni koostatavad iga-aastased aruanded peaksid tulevikus saama sisendiks riigi raportile, sest kodanikuühiskond, eriti puuetega inimesed ja nende esindusorganisatsioonid, peab olema kaasatud järelevalveprotsessi ja selles täiel määral osalema.

Järelevalvekomisjoni töö käivitamiseks 2013. aastal on EPIKoda seadnud järgmised alaeesmärgid:

1) töötada välja järelevalve teostamiseks vajalik raamistik ja reglement;

2) moodustada EPIKoja juurde alaliselt tegutsev sõltumatu järelevalvekomisjon;

3) viia erinevates piirkondades läbi 4 koolitust kohtunikele (art.13);

4) viia läbi 3 regionaalseminari (Hiiu-, Saare- ja Raplamaal) teadlikkuse parandamiseks puuetega inimeste, nende lähedaste ja spetsialistide seas;

5) viia läbi 1 järelevalve teostamise ja teadlikkuse tõstmise seminar Tallinnas;

6) analüüsida järelevalve teostamise korra ja protsessi Rootsisis või Taanis;

7) anda välja konventsiooni ja fakultatiivprotokolli kaasajastatud kordustrukk;

8) koostada ja anda välja infomaterjal, et parandada puudega inimeste teadlikkust konventsioonist ja seostest siseriikliku seadusandlusega.

Tugeva liikme profiil – mis see on ja milleks?

Getter Tiirik
peaspetsialist

**“Tugev liikmesorganisatsioon on eesmärgis-
tatult tegutsev, dünaamiline, uusi arengu-
võimalusi nägev ja uusi initsiatiive algatav,
võrdväärne ja arvestav partner riigile, koha-
likule omavalitsusele, teenusepakkujatele ja
teistele puuetega inimeste organisatsioonide,
kellega koos puudega inimesi esindamist ja
kaitset struktureeritult ja soliidset ellu viiakse”.**

Just niimoodi sai sõnastatud KÜSKi toetatud projekti „Koostöö jõud“ raames valminud kava, kuidas EPIKoda liikmesorganisatsioone arendab ja mis suunas tegutsetakse, et organisatsioonidel oleks võimalus enesehindamiseks ja seeläbi tagada EPIKoja võrgustikus tegutsevad ühtlaselt tugevad ning jätkusuutlikud organisatsioonid. Tugeva liikme profiil koosneb EPIKoja meeskonna ideedest, milline on üks tugev EPIKoja võrgustiku liige, teatud alalõikude kirjeldusest ning seejärel teguritest ja küsimustest, millele enda organisatsioonis tähelepanu pöörata ja millega organisatsiooni analüüsida.

Kaardistati ära neli suuremat teemablokki, mis on EPIKojale liikmete arendamises olulised. Nendeks on juhtimine ja organisatsioon; liikmed, inimesed ja tegevused; ressursid ja varad; partnerlus ja välissuhtlus. Need alateemad oleksid aluseks organisatsiooni enda hindamiseks. EPIKoja võrgustikku kuulub 46 organisatsiooni, kes on erineva suuruse, võimekuse ning tegevussuunitlusega, ja selleks, et kõiki liikmeid nende vajadustest lähtuvalt arendada, on vaja töötada selle nimel, et saaks arendatud nõrgemaid külgi. Tugeva liikme profiil on esimeseks sammuks organisatsioonide enese võimekuse hindamise ja positsioneerimise protsessis, mille suuremaks väljundiks on organisatsiooni võimekuse kasv ning liikmesorganisatsioonide tugevnemine ja seeläbi EPIKoja kui katusorganisatsiooni tegevuskvaliteedi paremine. Kuna arendustegevus vajab personaalset lähenemist ja püsivat tööd, tuleb seda teha ühiselt liikmesorganisatsioonidega. Organisatsioonide tahe ennast arendada aitab kaasa jätkusuutlikkusele ja kiirendab arengut. Oleme välja töötamas järgmisi samme ja tegevusi rakendamaks esialgset tugeva liikme profiili ellu ningarendusettepanekud on teretulnud. Tugevad liikmed muudavad ka katusorganisatsiooni tugevaks ning iga organisatsioon oskab ise edukalt hinnata enda võimekust, kui lähtekoht on paigas. Arendustegevus on ja peab olema nii liikme kui katuse ühishuvi, sest sellest sõltub mõlema jätkusuutlikkus, võimekus ja oma liikmete huvide esindamine.

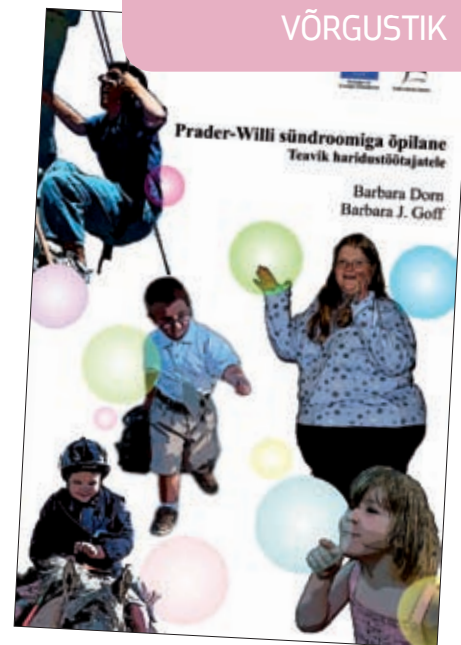
Tugev liige on kui kombinatsioon puslest, kus erinevad tükid sobituvad üksteisega ning moodustavad ühtse terviku...

Prader-Willi sündroom

Dr Eve Õiglane-Šlik

Tartu Ülikooli Kliinikumi arst-õppejõud, neuroloog.
Kaitses PWSi teemal doktoritöö 2008. aastal.

Prader-Willi sündroomi (PWS) esmakirjeldus pärineb aastast 1956, kui Šveitsi arstid Andrea Prader, Alexis Labhart ja Heinrich Willi avaldasid ülevaate üheksast sarnaste tunnustega patsiendist. Kõik 9 patsienti olid vaimse arengu mahajäämusega ülekaalulised lühikesekasvulised poisid, kellel esines peitmunandlus ning kes olid varases lapsepõlves olnud madala lihastoonusega ja väheaktiivsed.

Sündroomi põhjuseks on isapoolsetl päritud 15. kromosoomi pika haara väikesel alal (15q11-13) paiknevate geenide mitteavaldumine. Kõige sagedasem põhjus geenide mitteavaldumiseks on ala "kaotsimine" (deletsioon) viljastumise käigus. Võib ka juhtuda, et puuduolev isapoolne ala asendatakse emalt päritud materjaliga (uniparentaalne disoomia), väga harva on geenide mitteavaldumise põhjuseks keerukad ümberkorraldused selles piirkonnas.

PWSi iseloomustavad järgmised tunnused: vastsündinuas toitmisprobleemid (enamus vastsündinuid vajab sondiga toitmist) ja väga madal lihaste toonus (konnaasend), kiire kehakaalu lisandumine pärast 12. elukuud – rahuldamatu söögiisu ja sellest tingitud liigsöömine ning rasvtõve kujunemine enne kuuendat eluaastat, tüüpilised näojooned (pikkpeasus, kitsas otsaesine, mandlikujulised silmad, väike suu õhukese ülakuule ja allapoole suunatud suunurkadega), sootunnuste arengu häire (poistel peitmunandid, väike peenis, tüdrukutel häbememokkade alaareng; teisest sootunnuste vaegareng, puberteedi hilinemine või puudumine, viljatus), lühike kasv ning väikesed labakäed ja -jalad, motoorse arengu hilistumine

(lihahüpotoonia), kõnearengu hilistumine ja hilisemad artikulatsiooniprobleemid, käitumishäired (armastavad rutiini, ei talu muutusi, jonnakad), hilisemad õpiraskused ja sageli kerge või mõõduka vaimse arengu mahajäämuse kujunemine. Lugemis- ja kirjutamisoskus on PWSiga inimestele enamasti jõukohane, üsna lootusetu on olukord aga matemaatika ja abstraktse mõtlemisega. Samas on nad tihti väga edukad aladel, mis nõuavad paigalustumist ja head tähelepanu, nagu pusle kokkupanek, sõnaotsingumängud, õmblemine, joonistamine, värvimine.

Eestis sünnib igal aastal keskmiselt üks PWSiga vastsündinu (sündroomi levimus 1:10 532 elusalt sündinud vastsündinu kohta). Enamasti diagnoositakse häire vastsündinuas, kuid iseloomuliku kliinilise pildi põhjal on võimalik sündroomi kahtlustada juba üsasiseselt. Sündroomi kindlakstegemine põhineb vereanalüüsil.

Kõige tõsisemaks terviseprobleemiks on PWSiga isikute jaoks olnud rasvtõbi, mis oluliselt halvendab nende üldist igapäevast toimetulekut ja on suuresti seotud teiste terviserikete tekkega (südame- ja veresoonkonna haigused, teist tüüpi suhkurtõbi, alajäsemete tselluliit, skolioos jne). Murranguliseks osutus avastus, et PWSiga isikutele on iseloomulik kasvuhormooni puudulikkus. Viimasel kümnendil on oluliselt paranenud PWSiga isikute elukvaliteet tänu kasvuhormooni asendusravile – raviga alustatakse esimesel eluaastal ning jätkatakse noorukieani. Edukale kasvuhormoonravile vaatamata vajavad PWSiga lapsed järjepidevat füsioteraapiat, logopeedilist abi ning asjatundlikku toitumist (ka kasvuhormoonravi ajal on vajalik range dieedi jälgimine).

Kuidas elad,

Järvamaa Puuetega Inimeste Koda?

Ülo Paas
Järvamaa PIKi juhataja

Järvamaa Puuetega Inimeste Koja asutamis-koosolek toimus 15. juunil 1995. Toona valitud juhatus oli kolmeliikmeline, mille esimeheks sai Rünno Lass ja aseesimeheks Siina Trutin.

Sama aasta 2. oktoobri koosolekul arutati diabeetikute seltsi loomist Järvamaal. Sel ajal oli Järvamaal umbes 500 diabeetikut. Samas on oluline teada, et Järvamaal tegutses tol ajal ainult üks inväihing, kes haaras kõiki puudeliike. Jätkus aktiivne arutelu 1995. a ja 1996. a tegevussuundade osas, samuti tutvustati Koja põhikirja.

1995. aasta oli igati tegus: 27. novembril toimunud koosolekul arutati rahade jaotust, Koja kolm projekti said EPIFondi rahastuse. Samal koosolekul tehti mulle ettepanek tegevsekretäri kohale asumiseks ja ma võtsin selle ettepaneku vastu. Koosolekul vaadati läbi Järva Diabeetikute Seltsi ja Järvamaa Kutsehaigete Seltsi avaldused Koja liikmeks astumiseks, mille raames Meeli Pirksaar ja Evi Sikstus tutvustasid seltside vajalikkust ja tegevust. Mõlemad seltsid võeti ühehäälselt Koja liikmeks. Koja päevakeskuse loomiseks on Paide Linnavara osakonna poolt eraldatud ruumid Paines Tallinna tn 13. 1997. aastal alustati praeguse Koja ruumide renoveerimist. EPIKoja liikmeks astus Järvamaa Puuetega Inimeste Koda 1. juunil 1998 ning praeguseks on meil 12 organisatsiooni 835 liikmega. Peamised rahalised vahendid saame

1

JÄRVAMAA PUEETEGA INIMESTE KOJA ÜLESANDED:

- puuetega inimeste ühenduste vahelise koostöö arendamine ning puuetega inimeste elukvaliteedi parandamiseks ja ühiskonna suhtumise positiivsemaks muutmisele kaasaaitamine;
- puuetega inimeste organisatsioonide sihtotstarbeliste programmide toetamine;
- positiivse avaliku arvamuse kujundamine puuetega inimestega seotud küsimustes ajakirjanduse ja massiteabevahendite kaudu;
- aidata kaas rehabilitatsiooni, kutsehariduse, tööhõive ja iseseisva toimetuleku küsimuste teadvustamisel ja lahenduste otsimisel;
- toetada puuetega inimeste isetegemise võimalusi – ratastooli *line*-tants, kultuuriüritused (teatri- ja kontserdikülastused jms);
- olla koostööorgan. Kõik uued ehitised ja renoveeritavad hooned vaatab üle Koja esindaja;
- olla koolitaja. Ühingute juhtidele ja juhatuse liikmetele teabe ja info edastamine, ühiste õppepäevade korraldamine;
- osutada praktilist abi. Isikliku abistaja teenuse osutamine, Euroopa Liidu poolt tulevate abi jagamine.

2

MIS ON MEIL HÄSTI?

- Meid on hakatud kuulama ja meie ettepanekutega arvestama.
- Juurde on tulnud palju uusi organisatsioone.
- Osaleme komisjonide töödes (maakond, vallad ja Paide linn).
- Meil on heal tasemel invasport. Saame kasutada Paide spordihalli jõusaali üks kord nädalas (tasuta). Tegutseb ratastooli *line*-tantsu ring.
- Hea koostöö Järvamaa Arenduskeskuse ja Tööhõiveametiga.
- Korraldame ühisüritusi. Lääne-Virumaa Kojaga ühine puuetega inimeste päev 2011. aastal Türi.
- Ühingud ja seltsid korraldavad oma üritusi Koja ruumides, mille eest ei pea tasuma. Saavad tasuta kasutada telefoni ja Interneti.
- Paide linn ei võta Koja ruumide kasutamise eest renti.
- Hea koostöö puuetega inimeste organisatsioonidega.
- Suureneb omavalitsuste huvi meie tegevuste vastu.
- Toetame puuetega inimeste organisatsioonide sihtotstarbelisi projekte.

3

MIS VÕIKS PAREM OLLA?

- Maakonnas puudub invatransport. (On ainult Türi vallal.)
- Paljudes omavalitsustes puudub ligipääs üldkasutatavatele hoonetele.
- Veel parem koostöö omavalitsustega.
- Projektipõhine tegutsemine. Suur ebakindlus rahastamisel.
- Kaugemate omavalitsuste puuetega inimesed ei saa osaleda Koja poolt korraldatavatel ühisüritustel; probleemiks on transport.
- Ühingute juhid vananevad – ei tule juurde uusi inimesi.

Ühingu juhtide koolituspäev. Foto: erakogu

läbi EPIFondi Hasartmängumaksu Nõukogult, lisavahendeid oleme taotlenud Eesti Kultuurkapitalilt ja muudelt organisatsioonidelt. Viimastel aastatel on omavalitsuste toetus kahjuks tunduvalt vähenenud, põhjuseks rahaliste vahendite puudumine.

Vaegkuuljate maailm

Uno Taimla

Eesti Vaegkuuljate Liidu juhatuse esimees

Rahvusvaheline vaegkuuljate organisatsioon IFHOH (*International Federation of Hard of Hearing People*), mis koordineerib Euroopa riikides asuvaid vaegkuuljate liite, on oma korralisi kongresse pidanud alates 1980. aastast. Sel aastal Norras Bergenis 25.–28. juunini toimunud kongress oli juba üheksas.

Eesti Vaegkuuljate Liit on IFHOH ja EFHOH liige alates 1966. aastast. Kuna seni on saadud kongresside tööst osa võtta ainult 2004. aastal Helsingis, siis seekord tuli rahalistele raskustele vaatamata leida võimalus osalemiseks. Kuna kongressi töökeel oli inglise keel, siis tõlgina osales Tallinna ja Harjumaa VÜ liige, sotsiaalministeeriumi projektijuht Pille Ruul.

Pikk teekond ja tihe ajagraafik

Sõit Norrassa algas Tallinnast lennukiga Oslasse ja sealt juba rongiga Bergenisse, üle mägede ja orgude. Kõige kõrgem koht rongi teekonnal oli 1330 meetrit üle merepinna. 25. juuni hommikul

algas Euroopa Vaegkuuljate Organisatsiooni (EFHOH) üldkogu koosolek, mida juhatas EFHOH president Marcel Bobeldijk (Belgia). Arutati läbi 2011. aasta majandustegevuse aruanne, kinnitati 2012. ja 2013. aasta tähtsamad tegevusplaanid. Olulisemad teemad, mida eeloleval perioodil käsitletakse, on vaegkuuljate haridusküsimused, subtiitrid, ligipääsetavus ja toimetulek. (Täpsemalt saab infot kodulehelt www.efhoh.org.) Järgmine EFHOH üldkogu toimub 2013. aastal Prahas.

Tööpäev jätkus IFHOH liikmete üldkogu koosolekuga, mida juhatas president Ruth Warick (Kanada). Päevakorras oli 15 küsimust ning kõigi kohta langetati häälteenamusega otsused. Eesti Vaegkuuljate Liidu esindajal oli üks hääl, samas Soome ja Rootsi esindajal oli 7 häält, sest nende maade liikmete arv on meist ligi seitse korda suurem. Päevakorras oli ka rahvusvahelise vaegkuuljate päeva kehtestamine, kuid selle küsimusega töötatakse veel edasi. Järgmine IFHOH kongress viiakse läbi Iisraelis Jeruusalemmas 2016. aastal.

25. juuni õhtul avati Bergenis linnahallis, Peer Cynti nimelises saalis, pidulikult IFHOH 9. kongress, kus osales 450 osavõtjat ja külalist. Seekordse kongressi peateema oli: **parem elukvaliteet kuulmispuudega inimestele**. Tehniliselt oli kõik hästi korraldatud, tekstitõlge oli inglise, norra ja

EFHOH üldkogu koosolek. Fotod: Uno Taimla

makongressil Norras

Uno Taimla ja Pille Ruul

IFHOH kongressi avamiselt

jaapani keeles. Ettekandeid võis kuulata ka silmuskontuuri abil. Kurtidele edastati info viipekeeles. Norras on ca 700 000 vaegkuuljat, sh 700 implantaadi kasutajat. Maaailmas arvestatakse üle 450 miljoni vaegkuulja, neist 80% vajab mitmesugust kuulmisabi.

Avatseremooniale järgnes Bergeni linnapea pidulik vastuvõtt kongressist osalejaile.

Aktuaalsed teemad

Mitu lektorit Norrast viitas alusdokumendile – ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile. Abivahendite vajadus ei vasta tegelikkusele, suhtlemisraskused mõjutavad tervist ja tööd. Norras on kehtestatud rahvuslikud standardid helikvaliteedile. Kuuldeaparaati omavatest inimestest kannab seda iga päev ca 80%.

Üha populaarsemaks muutub implantaatide kasutamine, ca 90% lapseas kurtidest implanteeritakse. On vaja mõjutada poliitikuid, et saada riigilt rohkem raha implantaatidele. Esa Kasela Soome Kuuloliitto'st käsitles kuulmispuudega inimeste elukvaliteedi parandamise küsimusi. Ühiskond ei reageeri alati puuetega inimestele. Vaegkuulja vajab tuge töö saamisel ja ka tööl olles. Ka tervisehäireid on neil rohkem kui tervetel inimestel. Seoses elanikkonna vananemisega suureneb juba lähiaastatel kuulmispuudega inimeste arv. Tuleb planeerida kursusi eakamatele vaegkuuljatele, näiteks suult lugemise õpetus, kuuldeaparaatide ja abivahendite kasutamine, kohanemisõpetus jm. Kursusi peaks finantseerima töötukassa või sotsiaalkindlustus. Joan Klindt Johanseni, Taani

vaegkuuljate liidu koordinaatori ettekandest oli huvipakkuv kuulmispuudega inimeste sotsiaalpsühholoogiliste vajaduste väljaselgitamine ja huvigruppide tegevusest lähtuv võrgustiku loomine. Selle tulemusena on nüüd Taani vaegkuuljate liidus ligi 10 000liiget, neist 87% on rahul liikmeks olemisega. Suurt tähelepanu pööratakse ka noortele vaegkuuljatele. Tänapäeval on noortel palju võimalusi, kuid vaegkuuljate jaoks ei ole neid nii palju. Ainult kuulmisabivahend üksi ei aita, oluline on ka võõrkeele oskus.

Näiteks Taani kodanikule on kuulmisabi riigi poolt tasuta, s.o kuuldeaparaadi saamisest alates kõik teenused, patareid jm.

Professor Björn Hvinden Norrast käsitles töö teemat. Kuidas saada tööd? Kuidas säilitada töökoht? Puudega inimesed on kõik erinevate võimetega. Eritingimuste nõudmine ja töökoha kohandamine on sageli ebamugav, kuid seda tuleks siiski nõuda. Hariduse, sh kutseoskuse osatähtsus suureneb aasta-aastalt. Raha peab saama rohkem tööst, mitte toetustest!

Praegusel ajal on vaegkuuljate jaoks üheks oluliseks märksõnaks „ligipääsetavus“. Selle all mõtleme kuuljatega võrdväärseid kuulamistingimusi ja info kättesaadavust.

IFHOH kongressil vastu võetud resolutsioon nõuab telesaadete 100% subtiitritega varustatust aastaks 2015. Koosolekute ja nõupidamiste ruumid, teatrisaalid jm peaksid olema kohandatud vaegkuuljatele. Valitsused peavad toetama kuulmisabiseadmete rakendamist.

MTÜ Eesti Erinoorsootöö Ühing noOR

Kai Raku
Erinoorsootöö Ühingu noOR projektijuht

MTÜ Eesti Erinoorsootöö Ühingu löid 2004. aastal kolm aktiivset sotsiaaltöötudengit eesmärgiga toetada vähemate võimalustega noorte aktiivset osalemist ühiskonnas, kaasates ja jõustades neid. Selleks tuleb teha koostööd teiste organisatsioonidega, kes antud eesmärgi saavutamisele kaasa aitavad.

Enamus noOR-e tegevustest on seotud Euroopa Vabatahtliku Teenistuse projektide koordineerimisega. 2007. aastast oleme aktiivselt tegutsenud rahvusvahelise noorsootöö valdkonnas, korraldades ja osaledes erinevates projektides noortele, noorsootöötajatele ja vabatahtlikele.

Tänaseks on noOR üks suuremaid koordineerivaid organisatsioone Euroopa Vabatahtlikus Teenistuses Eestis ning lähetab palju noori välismaale erinevatesse projektidesse. 2012. aasta kevadel võõrustasime esmakordselt Tallinnas nelja erivajadustega noort Itaaliast ja Hispaaniast, kes viisid läbi oma maa kultuuri tutvustavaid kultuuriüritusi ja koostasid Avatud Meelte töötoa, mis kutsus noori aktiivselt ühiskonnas kaasa rääkima ning erinevustele osutamise asemel sarnasusi märkama.

Edaspidigi viime läbi ning oleme partneriteks noorteprojektides, mis toetavad kõikide noorte osalemist vaatamata erinevustele.

Väärtused, mis meie tegemisi saadavad:

- kõigil on võimalik osaleda
- oluline on koos teha ja koostegemisest õppida
- kogemusi tuleb jagada – kui oled midagi õppinud, anna see ka edasi
- kõigil on midagi, mida teistega jagada

Euroopa noorteprojektide võimalustest loe lähemalt Euroopa Noorte kodulehelt euroopa.noored.ee.
noOR-e tegemistest saad ülevaate meie [kodulehelt erinooor.ee](http://kodulehelt.erinooor.ee).
Kontakt: info@erinooor.ee

Jose, Kai, Oriana, Brezo, Ana, Susana, Andrea ja Pimkie – käesoleva artikli "kangelased".

Me muudame maailma!

Tänavu aprillis saabusid Tallinnasse lühiajalise Euroopa vabatahtliku teenistuse projekti Awake Senses raames neli välisvabatahtlikku, nende kolm isiklikku abistajat ja juhtkoer. Vabatahtlikeks on puuetega noored, kes soovivad kaasa aidata Eesti Erinoorsootöö Ühingu noOR Avatud Meelte töötubade korraldamisel.

Avatud Meelte töötoad on mõeldud läbiviimiseks noortekeskustes ja üldhariduskoolides selleks, et julgustada erineva taustaga noori koos tegutsema.

Avatud Meelte projekti suur eesmärk on levida sõnumit, et me kõik oleme erinevad, kuid samas ühesugused. Puue pole midagi muud kui "silt", mis on antud ühele paljudest erinevustest, mis iseloomustab inimesi.

Ajakirja „Sinuga“ lugejatele räägib endast, projektist, Eestist ja muust itaallanna Maddalena Botta.

„Minu nimi on Maddalena, ma olen 29-aastane ja tulen Itaaliast. Ma olen Tallinnas elanud alates 15. aprillist ning jään siia kuni 8. juunini. Ma kasutan ratastooli. Olen siin koos oma isikliku abistaja Orianaaga.

Paar aastat tagasi, kui osalesin Stockholmis ühel iseseisva elu konverentsil, muutusin ma aktiivsemaks ja kaasatumaks rahvusvahelises liikumises puuetega inimeste õiguste eest. Itaalias töötan pangas ja korraldan puute kohta seminare.

Meie tiim:

Oriana, minu isiklik abistaja, on õppinud lavakujundust. Praegu ta puhkab koolist ning inspireerituna Eestist mõtleb siia elama tulla.

Andrea on 30-aastane pime hispaanlanna. Siin on ta koos oma juhtkoera Pimkie ja isikliku abistaja Brezoga. Hispaanias on Andrea aktivist ning pimedate ühenduses sotsiaaltöötaja.

Jose on 28-aastane noormees Hispaaniast ning tal on kerge vaimupuude. Uskuge mind, kui mulle poleks seda öeldud, ei oleks ma aru saanud. Jose isiklik abistaja on Susana. Hetkel on Jose töötü.

Daniele on 23-aastane noormees Itaaliast. Ta saab käia, kuid pikkade vahemaade läbimiseks kasutab ta ratastooli. Roomas kuulub ta UILDMi rahvusvahelisse harusse.

Meie mentorid Liina ja Kelli ning Avatud Meelte "bossid" Kai ja Juta.

Meie siinset tööd toetavad **Juta Männisal**, **Ana Maria Narro** ja **Kai Raku**, kes on noOR-e töötajad. **Jaanika Palm**, **Nikolai** ja **Liina** on meie mentorid ning aitavad meil sisse elada Eesti ellu, viies meid parimatesse pubidesse Tallinnas jne. **Dimitri** ja **Alberto**, kes on pärit Kreekast ja Hispaaniast, on meie "mediaekspertid". Nemad jäädvustavad meie tegemisi. Kui sa soovid näha "tükikest" sellest, mida oleme teinud, vaata meie blogisse: <http://meeled.wordpress.com/>.

Mida me oleme teinud?

Esimene nädal: Koolitus koos teiste Euroopa vabatahtlikega. Meile anti häid nippe, kuidas

sellest kogemusest parim kätte saada. Seda koolitust iseloomustab kõige paremini Will Rogers'i tsitaat: *"Even if you are on the right track, you will get run over if you just sit there."* ("Isegi kui sa oled õigel rajal, sõidetakse sinust ikkagi üle, kui sa seal lihtsalt istud.")

Teine ja kolmas nädal: Tutvusime kohalike puuetega inimeste organistatsioonidega, nagu näiteks TPIK ja ELIL, ja tegime ettekandeid nendes organistatsioonides. **Jose**, **Susana**, **Andrea** ja **Brezo** käisid JUKSis. **Mina**, **Daniele** ja **Oriana** külastasime Astangut. Esimesel päeval tegime ettekandeid teemal "Mis on puue?", "Mis on iseseisev elamine?" ja "Kuidas me saame ise aktiivsed olla?" ning teisel päeval tutvustasime neile Itaaliat.

Neljas nädal: Avatud Meelte töötubade ettevalmistav nädal.

Viies nädal: Ettevalmistav nädal. Meie seitsmekesi ning Kai ja Ana tegime ajurünnakuid ja samuti ka mõne proovi, et olla valmis järgmisteks nädalateks, mil me teeme oma töötubasid koolides ja noortekeskustes. Käisime ka öösiti väljas ja ma olen täiesti veendunud, et me muudame maailma. Me muudame seda, kuidas Eesti inimesed näevad puuetega inimesi. Näiteks klubides ja diskodel paljud eestlased kõnetasid meid. Üks kutt alustas vestlust, väljendades oma rõõmu, et näeb puuetega inimesi enda ümber lõbutsemas. Ta rääkis ka, et tema vanemate ja vanavanemate põlvkond on natukene "rassistlikud" ja diskrimineerivad puuetega inimeste vastu.

Ma tõesti usun, et me muudame maailma ka igal tavalisel päeval. Kui me läheme poodidesse, siis kõigepealt inimesed vaatavad meid kui gruppi veidraid, sest tavaliselt ei nähta nii palju puuetega inimesi korraga koos. Näiteks Astangul öeldi mulle, et väga paljud majad on vanad ja treppidega ja ratastoolidega inimesed on "lõksus". Valitsus peaks midagi tegema, panustama raha, et kaotada arhitektuurilised barjäärid. Mina arvan aga, et kõigepealt peaksid puuetega inimesed tõstma oma häält, tegema ennast nähtavaks. Sest kui meie ei nõua oma õigusi, ei tee seda keegi meie eest. See ongi täpselt see, mida me siin teeme: esmalt inimesed "jõllitavad" meid kaubamajas; siis harjuvad meiega ja ehk hakkavad isegi mõtlema: "Vaata,

Pildil Diana, vabatahtlik Rumeeniast, kes töötab JUKSis, ja Jose, kes on vaieldamatult parim tortiljaküpsetaja.

kui tore grupp nad on: elavad oma normaalset elu, käivad ringi ning neil on lõbus, nii nagu kõik teised!”

Kuues nädal: Avatud Meelte töötoad koolides ja noortekeskustes (21.–25. mai). Sel nädalal näeme, kui hästi me oleme õppinud ning kui hästi suudame edastada sõnumit, et me kõik oleme erinevad, kuid samas ühesugused.

Meil on siiski ka mõningad probleemid:

Eestil on veel pikk maa minna, enne kui ühiskond muutub päriselt kaasavaks ning tekivad võrdsed võimalused igale inimesele, olgu ta puudega või mitte.

Itaalia ei ole kindlasti väga puuetesõbralik riik, eriti lõunaalad. Isegi pealinnas Roomas ei saa ratastoolis inimene metroosse ega ka paljudesse bussidesse. Ja linnas, kus elab peaaegu kolm miljonit inimest, on vaid 5–10 taksot, kuhu pääseb ratastooliga. Ei tasu rääkida ka “kultuurilisest barjäärist”, puuetega inimeste integreerimine ühiskonda on veel väga kaugel tulevik.

Hispaania pole samuti parem, kui välja arvata uued linnad, nagu Barcelona, mis on tõesti ratastooliga inimese unistuste linn. Paljud Hispaania

linnad pole puuetega inimestele mugavad, olgu siis tegu nägemispuude, psüühilise puude või ükskõik millise muu puudega.

Avatud Meelte osalistena tahame öelda, et me juba muudame maailma. Ma ise olen nii palju õppinud, elades koos Andrea ja tema juhtkoeraga. Ma pean alati meeles pidama, et jätaaksin asjad samadesse kohtadesse ning ei jätaks midagi vedelema, sest ta võib komistada nende otsa. Ja vahel ma lihtsalt jälgin rabatult seda, kuidas üks pime tüdruk nii iseseisev saab olla.

Teised inimesed peaksid andma endale võimaluse tutvuda puuetega inimestega lähemalt. Me ei hammusta kedagi. Tegelikult oleme ju sellised nagu kõik teised: meil on häid ja halbu päevi, me naerame ja nutame, me lahendame omi probleeme nii hästi, kui oskame, me armume, meid petetakse. Kui meie, puuetega inimesed, ise enda eest ei seisa, ei seisa ka keegi teine. Ühendame oma jõud ning anname endast märku, et me tahame, et meid võetaks sama võrdselt kui kõiki teisi inimesi.

Margaret Mead on öelnud: “Ära iialgi kahtle, et väike grupp hoolivaid ja pühendunud inimesi suudab maailma muuta. Tõesti, see on ainus, mis seda üldse teinud on.”“

Nägemispuudega laste õppimisvõimalused

Ülle Veede

Tartu Emajõe Kooli õppealajuhataja

Nägemispuudega laste, sh pimedate õpetamine on Eestis kestnud juba üle saja aasta. 1883. aasta detsembris avati Tallinnas 4 õpilasega esimene teadaolev pimedate kool.

Õpe koosnes kahest osast: üldharidus ja kutseharidus. Õpiti kirjutamist, arvutamist, kaemusõpetust (kompimisõpetus), laulmist, usuõpetust, võimlemist, geograafiat, vene keelt, vene ajalugu, saksa keelt, lühendkirja ja erinevaid käsitöölasiid, millele pühendati väga palju aega. Vähese nägemisega laste õpetamisel kasutati suuremat kirja, pimedad kasutasid aga braikirjas raamatuid, mida valmistasid heategevuslikus korras Tallinna daamid. Kirjutamiseks kasutasid pimedad tihti ja metalltahvliit. Lisaks sellele õpetati igapäevase elu toiminguid, orienteerumist ja liikumist ning kombekat käitumist. Koolis kujunes välja ka küllaltki suur õppevahendite kogu: koopiad, maketid, mudelid, topised jne. Esimese maailmasõja puhkemisel 1914. aastal jäi koolitöö seisma. 1922 avati Tartus pimedate kutsekool kümne 14–58 aasta vanuse õpilasega. 1922–1925 täitis töökool nii kutse- kui algkooli ülesandeid. Kutseõppe kõrval õpiti ka lugemist, kirjutamist ja arvutamist ning orienteerumist ja liikumist. Õpilased elasid enamasti ühiskorterites ja olid riigi ülalpidamisel. Osaline riigiabi säilis ka pärast kooli lõpetamist korteriüüri, riidevarustuse, mööbli, ravi jm tarbeks. Õppetöö Tartu pimedate kutsekoolis lõpetati 1953. a.

Üldhariduslikku õpetust jätkati 1925. a Tartus Era tänaval avatud pimedate algkoolis. Punktkirja kirjutamiseks kasutati punktkirjamasinaid ja -kirjatahvleid. Õpetati ka nägijate kirja üht erikuju, hebold- ehk joonkirja. Kasutusel oli ka erisugune kirjutusmasin, millega sai punktkirja tundev inimene vajutada tähthaaval paberile nägijate kirjas teksti. Õhtuti loeti pimedate koolide kasvandikele ette ilukirjandust ja ajalehti. Sõja tõttu katkes tegevus mitmeks aastaks. 1947. a jätkati tööd haridusministeeriumi otsealluvuses Era tn 2 ruumides. 1964. a sai kool enda käsutusse Munga tn 16 ja aastatel 1969–1971 Vabaduse pst 9 hoone. Nimetatud hooned on kooli kasutuses tänini. 1947. a lisandus üks lisa-aasta seoses nägemispuude

Renoveeritud õpilaskodu

eripäraga. 1966/67. õ.-a. avati klassid lihtsustatud õppekava alusel õppivatele nägemispuudega lastele. 1963–1997 oli nägemispuudelistel võimalus õppida ka kaugõppes.

Koolil on olnud mitu nime. Praeguse nime, Tartu Emajõe Kool, sai õppeasutus 1994. aastal.

Hetkel on Tartu Emajõe Koolis võimalik õppida nelja erineva õppekava järgi: põhikooli riiklik õppekava, gümnaasiumi riiklik õppekava, lihtsustatud riiklik õppekava ning toimetuleku riiklik õppekava. Lisa-aasta on endiselt olemas – põhikool lõpeb 10. klassiga. Gümnaasiumiklassid on 11., 12. ja 13. klass. Emajõe Kool on ainuke nägemispuudeliste lastele mõeldud riigikool, siin käivad õpilased üle kogu Eesti. Neil on võimalus elada õpilaskodus, mis sai eelmisel aastal värskelt renoveeritud. Kuna õpilasi on klassides keskel läbi viis, siis jõuavad õpetajad neile läheneda individuaalselt. Vähene õpilaste arv tekitab ka teatud raskusi, sest paratamatult on sel juhul koolis liitklassid. See kõik nõuab õpetajalt võimekust õpetada korraga mitme klassi õpilasi ja sealhulgas võib olla veel ka pimekirjas õppiv õpilane. Valikainetena pakume kangakudumist, keraamikat, igapäevaeluõpetust, informaatikat, loovusõpetust, vene ja rootsi keelt, usundiõpetust, karjääriõpetust jne. Suurt tähelepanu pöörame õpilaste liikumis- ja orienteerumisoskuste arendamisele. Iga pime õpilane osaleb korra nädalas orienteerumistunnis. Samuti rakendame parandusõppe

süsteemi, pakume logopeedi abi, koolis töötavad sotsiaalpedagoog, psühholoog ja rehabilitoloog. Õpilastel on võimalus osaleda paljudes ringides: laulukoor, pilliring, muusikaring, muusikate-raapia, üldkehalise kasvatuse ring, ujumisring, arvutiring, sõnakunstiring, vitspunumise ring, pimelauatennisering.

Tänapäeval on kool väga hästi varustatud nii punkt kirjas kui nägijatele kohandatud õppematerjalide ja kaasaegsete abivahenditega. Enamus vanemate klasside õpilastest kasutab sülearvuteid. Kõnesüntesaatori, ekraanilugemisprogrammi ja punkt kirjariba abil on isegi nägemise täieliku puudumise korral kogu vajalik info kättesaadav.

Koolis on välja kujunenud traditsioonid: kooli aastapäeva pidulik lõunasöök restoranis kogu koolile (nii õpilastele kui töötajatele), valge kepi päeva tähistamine, jõulu- ja kevadpidu, karnevalid, laadad, emakeele- ja võõrkeelenädalad, kevadised kooliekskursioonid, igakuine õpilaste sünnipäevade tähistamine, maadlusturniirid, uisutamine Lõunakeskuses, spordipäevad. Uhkusega võime ütelda, et mitmed meie kooli praegused õpilased ja vilistlased on toonud medaleid paroolümpiamängudel ning muudelt rahvusvahelistelt võistlustelt.

Olulisel kohal on rahvusvaheline koostöö. Projektides saavad osaleda nii õpilased kui õpetajad. Viimasest projektidest võiks ära mainida Comeniuse projekti matemaatika õpetamise meetodite ja materjalide arendamise osas ja ka äsja välja antud punkt kirjastandard.

Kooli juures tegutsevad rehabilitatsioonimeeskond ja õppenõustamiskeskus. Viimane tegutseb aastast 2009 koostöös Riikliku Eksami ja Kvalifikatsioonikeskusega ESF programmi „Õppenõustamiskeskuste arendamine“ raames. Rehabilitatsiooniteenuseid osutatakse nägemispuudega lastele ja ka täiskasvanutele. Keskuse spetsialistid nõustavad tavakoolides õppivaid nägemispuudega lapsi, nende õpetajaid ja peresid, samuti nägemispuudega väikelapsi üle Eesti. Kool koordineerib ka õppematerjalide kohandamist pimedatele ja vaegnägevatele õpilastele samuti üle Eesti. Muret tekitab meile nagu teistelegi koolidele õpilaste arvu vähenemine, mis meie puhul on lisaks üldisele õpilaste arvu vähenemisele paljuski seotud puudega õpilaste integreerimisega tavakoolidesse.

Eesti punktkirjastandard

Vajadus ühtse Eestis kasutatava punktkirjasüsteemi järele on olnud jututeemaks juba aastaid. Kuna Tartu Emajõe Kool on üks punktkirjaõpikute ja -töövihikute tegijatest nii erikoolis kui ka tavakoolides õppivatele pimedatele, tuli ilmsiks, et mõnedki punktkirja märgid ja sümbolid on punktkirjaraamatutes erinevalt tähistatud. Märkide erinev kasutamine sõltus sellest, millise riigi punktkirja olid raamatute tegijad aluseks võtnud. Oli vaja ühtlustada Eestis kasutatav punktkirjastandard.

Konkreetsete ettevalmistusteni jõuti 2008. aastal Eesti Keele Instituudi juures tööd alustanud punktkirjakomisjonis. Sellesse komisjoni kuulusid esindajad Eesti Keele Instituudist, haridus- ja teadusministeeriumist, Eesti Pimedate Raamatukogust, Tartu Emajõe Koolist ja Eesti Pimedate Liidust. “Eesti punktkirja käsiraamat” on esimene selleteemaline trükis Eestis. Trükkivalmis materjalini jõuti riikliku programmi “Eesti keel ja kultuurimälu” toetusel 2011. aastal Emajõe Kooli koostatud projekti “Punktkirja arendamine pimedatele” kaudu.

Tänuõnad kuuluvad nimetatud programmi vedajatele ja projektitöös osalejatele ning kõigile kaasamõtlejatele ja abistajatele. Eriline tänu Eesti Keele Instituudile käsiraamatu trükkimise toetamise eest ja meie suurele abilisele Urmas Sutropile. Suur aitäh paljudele Tartu Emajõe Kooli õpetajatele, kes oma soovitusi ja ettepanekuid jagasid. Eriti palju kasu oli matemaatika-, füüsika-, keemia- ja muusikaõpetajatelt saadud infost.

Ülle Veede
Tartu Emajõe Kooli õppealajuhataja

Katrini lugu

Reet Kivistik

Katrini ema Reet räägib sellest, kuidas tema raske puudega tütar on leidnud koha ühiskonnas.

Katrinil on raske puue ning talle on määratud 80% töövõimetus. Katrinil on kaasasündinud põie refluks, mis on tänaseks välja kasvanud, kuid ta on nefroloogi jälgimisel; kaasasündinud Tuneri sündroom, millega kaasneb lühike kasv (132 cm), ta on günekoloog-kardioloogi jälgimisel; kaasasündinud südamerike, ta on kardioloogi jälgimisel; kaasasündinud skolioos ja parema puusaliigese defekt, ta on ortopeedi jälgimisel; tal

Katrin tööpostil.
Foto: Marko Simberg /MTÜ Abikäsi

on suur kaugelenägellikkus, mistõttu on pidevalt vajalikud prillid.

Katrin on sündinud 1984. aastal Tallinnas, elab koos emaga. Ta on lõpetanud põhikooli ja saanud kutsehariduse Astangu Kutser rehabilitatsiooni Keskuses kergrõivaste õmbleja erialal. Täiendõppena on ta läbinud arvutiõppe kursused Tallinna Puuetega Inimeste Kojas, kahed arvutiõppe kursused edasijõudnutele, projekti „Ole kaasas“

interneti kasutamise algkoolituse ja sama projekti koolituse edasijõudnutele.

Pärast Astangu kooli lõpetamist läks Katrin tööle Kaitstud Töökeskusesse JUKS, kus ta oli õmblustöötaja töötaja. Kui JUKSis alustati ka allhanketöö tegemist (ravimikarpide kleepimine, erinevate väikedetailide pakenditest vabastamine), siis töö olemasolul tegi ta ka allhanketööd. Tasustamine JUKSis toimus vastavalt iga-aastastele töövõtulepingutele kaks korda aastas (juunis ja detsembris, kokku ca 300 €) ja kuna mina olen vanaduspensionär, siis meie pere sissetulek kuus oli kokku ca 535 €. Tõsi, varasematel aastatel oli ka mujal teenimise võimalust aeg-ajalt ja Katrin töötaski väikeses trükifirmas, kus ta oli kirjade käsitsi pakkija ja tükitööna pani reklaami ümbrikesse. Tükitöö tasu oli seal märgatavalt kõrgem kui JUKSis, kuid tööd oli seal ainult periooditi vastavalt tellimustele ning alates 2010. aastast vaid mõned üksikud korrad aastas.

Minu enda tervis on paaril viimasel aastal olnud halb, liigeseprobleemide tõttu liigun väljas vähe. Olen hariduselt toiduaine tehnoloogia insener ning kuni 2008. aastani töötasin FIEna.

Tulenevalt meie pere materiaalsest olukorrast hakkasime 2011. aasta teisel poolel mõlemad ringi vaatama, et leida Katrinile uut töökohta. MTÜ Abikäsi kohta kuulsin juhuslikult endiselt töökaaslaselt, kes tutvus MTÜga Lauluväljakul toimunud tööbörzil, ja ta arvas, et Katrin võiks kandideerida. Septembris 2011 esitaski Katrin oma CV. Oktoobris kandideeris Katrin ka RIMI-sse, kuid seal talle sobivat tööd ei leitud; enamik töödest on talle puudest tulenevalt füüsiliselt rasked ja ka tööaega on suures kaupluses raskem planeerida.

Seevastu MTÜs Abikäsi on töötaja planeerimine suhteliselt vaba. Miinimumnormi tegemine võttis tal küll aega, sest Tuneri sündroomist tingituna ei ole ta sõrmed eriti osavad, aga igasugune n-õ näpuharjutus on talle just sellepärast hea, et peenemat tööd tehes muutuvad sõrmed osavamaks ning tänaseks on Katrin suutnud omapoolse vajaliku normi ära täita. Ta on muutunud iseseisvamaks ka selles mõttes, et ta hindab-arvutab oma kuu normi ette vastavalt planeeritavatele selle kuu ettevõtmistele.

Tänavu suvel hakkas Katrin käima ka Tugiliisus, sest seal saavad noored õppida toidutege-

mist ja üldse iseseisvat majandamist. Märgatavalt suurem palk võimaldab Katrinil ise vabamalt käia poes ja osta oma igapäevane lõunatoit tööle; tervislikkuse osas püüan ka mina nõu anda. Samuti saab ta käia sõbrannade-tuttavatega koos kontsertidel, tähistada üksteise sünnipäevi ja muid tähtpäevi. Tervise mõttes saab aga planeerida Katrini jaoks väga olulisi massaažikuure; arst soovitab talle 2 kuuri aastas a` 10 korda, mida aga tema praegu kehtivasse rehabilitatsiooniplaani ei saadud rahapuudusel sisse võtta.

Miinusena selle töö juures võib mainida, et kuna käekiri kirikuraamatutes on vahel väga halb, mõjub see silmadele väsitavalt ning neile tuleb puhkust anda. Kompenseerib seda aga suhteliselt vaba ajakasutuse võimalus kuu lõikes. Kokkuvõtvõit võib öelda, et töö MTÜs Abikäsi on võrreldes JUKSiga suurendanud Katrini elus nii vajalikku iseseisvust ja selle õppimist. Katrin ise näeks enda tulevikku töö osas parema meelega MTÜs Abikäsi kui JUKSis.

Katrin on sihikindel ja kohusetundlik andmesisestaja

Valisime Katrini välja persooniloo jaoks sellepärast, et meie silmis on tegemist väga koloriitse ja toreda inimesega.

Kui Katrin esmalt meie poole pöördus, oli temas head ja sobilikku andmesisestajat raske märgata. Tema füsioloogilist eripärasust ning eelnevat puudulikku kokkupuudet arvutitega silmas pidades oli ilmne, et kohe ta meile andmesisestajaks ei sobi. Puudustele vaatamata võtsime Katrini tööle, kuna meil on varasemaid positiivseid kogemusi erivajadustega inimestega, kellest puudustele vaatamata saavad väga head oma ala spetsialistid.

Pärast kahte kuud koolitusi ning tööharrutust tõusis Katrini tööefektiivsus ligi 200%. Loomulikult ei tõusnud see number niisama, selle taga oli Katrini pidev ja visa töö iseendaga.

Ei olnud harvad need päevad, kui oma igapäevaste normide täitmiseks alustati päev varem ja lõpetati hiljem.

Tänase päeva seisuga võin julgelt väita, et Katrinist on saanud sihikindel, täpne ja kohusetundlik andmesisestaja, kelle töö peale saab kindel olla.

Marko Simberg, MTÜ Abikäsi

Mis on MTÜ Abikäsi?

MTÜ Abikäsi on sündinud läbi ettevõtluskonkursi Ajujaht 2010, kus võitsime parima sotsiaalse ettevõtte auhinna. Meie eesmärgiks on puuetega inimeste tööhõive suurendamine, otsides ning vahendades sihtgrupile aktiivselt töökohti. Organisatsiooni jätkusuutlikkuse tagamiseks tegeleme sotsiaalse ettevõtlusega.

MTÜ Abikäsi tegeleb tänasel päeval telemarketingi, andmesisestuse ning väiksemate tootmistööde teenuste pakkumisega allhanke korras. Töid teostavad erivajadustega inimesed ning pikaajalised töötud. Täna seisuga pakub MTÜ Abikäsi tööd ligikaudu 50 inimesele (erivajadusega ja/või pikaajalised töötud).

Avatud tööturule suunati MTÜ Abikäsi kaudu 2010.–2011. aastal 45 inimest, kellest püsima on jäänud ca 50%.

Ühiskondliku probleemi taust

2009. aastal oli Eestis puuetega inimesi 118 000 (st 8,8% rahvastikust). Puuetega inimeste koguarv ja osakaal rahvastikust on viimastel aastatel tõusnud.

Majanduskriisi mõjutas puuetega inimeste tööhõive olukorda väga rängalt. Viieendik 30–64aastastest puuetega inimestest on oma viimasest töökohast lahkunud just koondamise tõttu. Puuetega inimeste teiste enim levinud töökaotamise põhjuste seas on asutuse või ettevõtte likvideerimine või pankrot.

Saamaks paremat ülevaadet olukorrast puuetega inimeste tööhõivest Eestis, viisime 2010. aastal läbi kampaania “Ühe käega ümber Eesti”, mille käigus sõitis Indrek Ülper (MTÜ Abikäsi asutajaliige) jalgrattaga ümber Eesti ning kohtus suuremates linnades Puuetega Inimeste Koja, Töötukassa, kohalike MTÜde esindajatega. Projekti käigus saime kinnitust puuetega inimese dras-

MTÜ Abikäsi eesmärkideks on:

- 1) erivajadustega inimeste ning pikaajaliste töötute tööhõive suurendamine;
- 2) ettevõtjate teadlikkuse ja mõistmise suurendamine erivajadustega inimestesse kui sobilikku tööjõudu;
- 3) pikaajaliste töötute täiendkoolitamine ja töökoogemuse andmine läbi reaalse tööpraktika;
- 4) tsentraalselt erivajadustega inimestele töötamiseks vajalike tingimuste loomine ning nende töö igapäevane korraldamine.

**MTÜ Abikäsi meeskond:
Marko Simberg ja Indrek Ülper**

tilisest olukorrast tööhõive seisukohast. Töötuse protsent on väga suur ning tööle soovijate hulk suur. Projektiga seoses ilmus meedias kaheksa artiklit, neljas telesaates klipp ning kolm raadiointervjuud.

MTÜs Abikäsi on ühendatud koolitus-, praktika- ja töökeskus nii, et need on integreeritud realsesse majandussüsteemi, valmistades ette spetsialiste reaalse tööturu jaoks ning pakkudes reaalse väärtusega kaupu ja (tugi)teenuseid nii avalikule kui erasektorile.

Soovime pakkuda töökogemust kõikidele inimestele sõltumata puudest. Riigile on MTÜ Abikäsi tegevusest kindlasti palju kasu, kuna riik saab juurde uusi maksumaksjaid, kellest suur osa poleks omal käel tööturule kunagi pürginud.

Eestlased Lond paraolümpiamä

LONDON 2012

Londoni paraolümpiamängudele (POM) lähetas Eesti riik kolm sportlast, mis on sama suur arv kui 2008. aastal Pekingis. Kas seda on palju või vähe?

Liisa Eller

London 2012 paraolümpia
delegatsioonijuht /
Eesti Paraolümpiakomitee

Londonis oli delegatsiooni välja pannud 166 riiki ja kokku oli registreeritud 4200 sportlast. Meie 3 sportlast nende seas – ujuja Kardo Ploomipuu (S10), kergejõustiklased Sirly Tiik (F20) ja Jüri Bergmann (F20). Tausta- ja tugijõududena kuulusid delegatsiooni treenerid Örne Pollisinski, Liivi Rünk ja Mallika Koel, paraolümpiaatašena Are Eller ja delegatsiooni juht Liisa Eller.

24aastasele Kardole olid need kolmandad mängud, äsja 38aastaseks saanud Sirlyle teised mängud (kusjuures esimene ja eelmine kord jääb

12 aasta taha, Sydney 2000) ja debüüdi tegi 24aastane Jüri. Kindlasti võib pidada Eesti delegatsiooni etteastet kokkuvõttes edukaks, sest saavutati kaks finaalkohta. Eestlaste parim tulemus oli Kardo 4. koht 100 m seliliujumises ajaga 1:01.32. Kohe tema kannul Sirly 5. koht (uue isikliku rekordiga!) kuulitõukes tulemusega 11.54 ja Jüri 9. koht samuti kuulitõukes, tulemuseks 12.09.

Uhkusega võime tõdeda, et lisaks sportlastele ja ametlikule delegatsioonile oli Londoni paraolümpiamängudel veel üks eestlane – istevõrkpallikohtunik Toomas Murulo. Ta määrati 3 mängul esimeseks kohtunikuks ja 2 mängu puhul teiseks kohtunikuks. Väärrika punkti pani tartlane Murulo sellega, et vilistas meeste finaalmängu Iraani ja

oni mängudel

Bosnia-Hertsegoviina vahel, mille Bosnia-Hertsegoviina võitis 3:1.

POMile pääsevad tõesti vaid parimatest parimad. Need sportlased, kes üritasid pääsu Londonisse, aga ei saanud kohta või ei täitnud normi, pole mitte kehvad, vaid lihtsalt tase on kõrge ja konkurents muutub aina tihedamaks. POMile pääsemiseks peab sportlane olema klassifitseeritud, omama rahvusvahelist võistluslitsentsi, täitma kvalifikatsiooninormi (normi saab täita vaid sanktsioneeritud võistlustel) ja lootma, et riigile eraldatakse kohti just nii palju, et ka tema kuuluks oma riigi delegatsiooni. Londoni norm oli täidetud veel kahel Eesti sportlasel, neist üks ei saanud kahjuks loodetud kohta ja teine pidi loobuma

isiklikel põhjustel. Südikalt üritasid pääsu ka meie sõudjad neljapaadis, kuid sel korral ei suudetud veel eesmärki täita. Loodetavasti ei jäta nad jonna ning on Rio de Janeiro mängudel stardis.

Kuigi tänaseks on Londoni mängude tuli kustunud, püsib säde sportlaste hinges, st et igaüks teeb pärast väikest puhkust plaane, kas ja kuidas edasi. Oluline on meeles pidada, et kunagi pole hilja teha algust spordiga või uue spordialaga. Hea näitena võib tuua ameeriklasest ujuja, kes aasta tagasi kaotas Afganistanis nägemise ja nüüd võitis 400 m vabaujumises klassis S11 (täispimedad) kuldmedali.

Paraolümpiamängude ajaloost

Teise maailmasõja lõpust oli möödunud kolm aastat, kui sõor Ludwig Guttman organiseeris Inglismaal võistluse seljavigastusega sõjameestele. Neli aastat hiljem ühinesid selle üritusega hollandlased ja nii sündiski rahvusvaheline spordiliikumine, mis 1960 kulmineerus Rooma suveolümpiamängude järel paraolümpiamängudega. Osavõtjaid oli 400, kes esindasid 23 riiki.

1976. aastal peeti Rootsis esimesed talvised paraolümpiamängud. *Para* tähendab ladinakeeles millegagi koos ja *paralympic* kannab tähendust koos olümpiaga. Selline termin võeti kasutusele 1950. aastatel.

Hoolimata sellest, et esimesed paraolümpiamängud toimusid juba pool sajandit tagasi, jõuti rahvusvaheliselt koordineeritud ühenduse *International Paralympic Committee* (IPC) loomiseni alles 1989. aastal. Rahvusvahelise Paraolümpiakomitee peakorter asub Saksamaa endises pealinnas Bonn, presidendiks on inglane, Sir Philip Graven.

Spordialad lähtuvalt puudeliikidest on POMil piiratud, seetõttu võisteldakse nüüd 20 alal (neist 15 kattuvad olümpiaaladega). Uusim spordiala on sõudmine, esmakordselt võisteldi Pekingis 2008. Talvealad on Vancouveris 2010. aastal kavas viis.

Puudeklassidesse jagunetakse omakorda raskusastme järgi ning iga ala puhul on veel oma klassifikatsioon. Näiteks eestlaste trumpalal ujumises on kokku 14 erinevat klassi. S1-S10 on liikumispuudelistele, kusjuures neist viimane on kõige väiksema ja esimene kõige raskema puudega sportlastele. Klassid S11-13 on nägemispuudelistele, seejuures esimene on täispimedatele, viimane vähima võimaliku nägemispuudega ja S14 intellektipuudega ujujatele.

Kergejõustikus on kogu klassifikatsioon veelgi kirjum, sest seal eristatakse lisaks puude raskusastmele ka üla- ja alakeha puuet ning amputante ja ratastoolis istuvaid liikumisvõimetuid sportlasi.

Londonis oli osavõtjate sportlaste piiriks 4200. Kui palju oli aga neid sportlasi, kes üritas pääsu mängudele, ei tea küll vist keegi. Paraatleedid läbivad POMile pääsuks tiheda sportliku ja meditsiinilise sõela, mille tulemusel pääsevad suurimale spordi- peole vaid parimatest parimad. Aastal 1984 peeti POM erakorraliselt kahes riigis, New Yorgis (USA) ja Stoke Mandeville'is (Ühendkuningriik), osavõtjaid kokku 4200. Moskva olümpiamängude ajal peeti POM Arnhemis, aga pärast seda ikka samas riigis kus suveolümpiamängudki.

Alates Souli suveolümpiamängudest 1988 ja Albertville'i taliolümpiast 1992 on paraolümpia peetud kaks nädalat pärast OMi samades võistlusbaasides. Ateena paraolümpiamänge korraldas esmakordselt sama OMi orgkomitee ning seda tava on otsustatud jätkata ROKi ja paraolümpiakomitee koostöös.

Ideaalis võiks puudega inimesi olla ju vähe, paraku on reaalsus teine.

Pekingis peetud paraolümpial kuulus USA võistkonda palju sõdureid, kes olid saanud vigastada Iraagis või Afganistanis. Tänu sõjaväelaste heale kehalisele ettevalmistusele on neil esmaklassilised võimalused teostada ennast invaspordi kaudu.

Võrdõiguslikkus kehtib igal alal, ka spordis. Hea näide on Prantsusmaa, mis võrdustas Pekingis esimese riigina preemiad medalite eest nii suveolümpial kui paraolümpial: kuldmedalivõitjale maksti 50 000 eurot, hõbemedali eest 20 000 ja pronksmedali eest 13 000 eurot.

Eesti Paraolümpiakomitee moodustati aprillis 1991, samal aastal astuti rahvusvahelise paraolümpiakomitee liikmeks. Rahvusliku paraolümpiakomitee eelkäijaks oli 1986. aastal spordiühingu Kalev juurde loodud Eesti Invaspordiföderatsioon.

Esmakordselt starditi sinimustvalge lipu all 1992 Barcelonas. Annely Ojastu võitis seal hõbemedali, Atlantas 1996 koguni 3 medalit, kulla (100 m jooksus) ja kaks hõbemedalit. Kui Ojastu, kes on nii kurt kui füüsilise puudega, oli võitnud sprindi ajaga 12,78, siis ameeriklased võrdlesid teda Rooma olümpiavõitja, "musta gaselli" Wilma Rudolphiga!

Tänaseks on Eesti Paraolümpiakomitee katusorganisatsiooniks viiele iseseisvale spordiorganisatsioonile. Asutajaliikmeteks on Eesti Invaspordi Liit (füüsilise puudega sportlased), Eesti Pimedate Spordiliit (pimedad ja vaegnägijad), Eesti Vaimse Puudega Inimeste Spordiliit ja Eesti Kurtide Spordiliit (sinna kuuluvad ka vaegkuuljad) ja Eesti Pimedate Ujumisliit (kujunemas ühtseks kõikide puuetega inimeste ujumist koordineerivaks liiduks).

Pisut statistikat

Seni on meile edukaim paraolümpia olnud Atlantas 1996, mil eestlased võitsid üheksa medalit. Ujuja Marge Kõrkjas oli neljal paraolümpial medalivõitja. Eestlaste edukamad alad on klassikalised – ujumine, kergejõustik, laskmine, kelguhoki ja istevõrkpall. Viimastel aastatel on Eesti parimaks olnud seliliujuja Kardo Ploompuu, kes võitis Pekingi paraolümpial pronksmedali, maailmameistrivõistlustel hõbeda, tulnud Euroopa meistriks ja püstitanud 50 m distantsil Euroopa rekordi.

Eesti on 20 aasta jooksul lähetanud POMile kokku 47 sportlast, neist 13 naist ja 34 meest – kokku 7 spordialal. Delegatsioon on lähetatud kuuel korral suvemängudele ja kolmel korral talimängudele. Eestile on kokku võidetud 20 medalit ja selle saavutusega on saanud hakkama 8 naist ja 1 mees. Medalirikkaim sportlane on ujuja Marge Kõrkjas 7 medaliga.

Ka minister Pevkur oli sportlastele põialt hoidmas ja valjult kaasa elamas

Kardo Ploomipuu ja Õne Pollisinski tööhoos, tehes esmakordselt tutvust olümpiaujulaga.

Külaelu – IPC logo ja korter-maja, kus Eesti delegatsiooni käsutuses oli 2 korterit.

Mees peab täpne olema – Kardo Ploomipuu soovendusel.

Turvalisus oli tagatud igal sammul.

Eesrindlikud: Liivi Rünk, Jüri Bergmann, Sirly Tiik ja tagareas Mallika Koel, meie vabatahtlikud abilisid Irina ja Matt.

Eesti delegatsioon täies hiilguses: esireas vabatahtlik Matt, Mallika Koel, Õne Pollisinski, Liivi Rünk, Sirly Tiik, vabatahtlik Irina ja Liisa Eller; tagareas Kardo Ploomipuu, Are Eller, istevõrkpallikohtunik Toomas Murulo ja Jüri Bergmann.

Olümpiastaadion mahutas 80 000 pealtvaatajat, kes pakkusid tuge ja toetust kõigile sportlastele.

Pildil tippsportlasega – Danek Kaunissaare ja Jüri Bergmann.

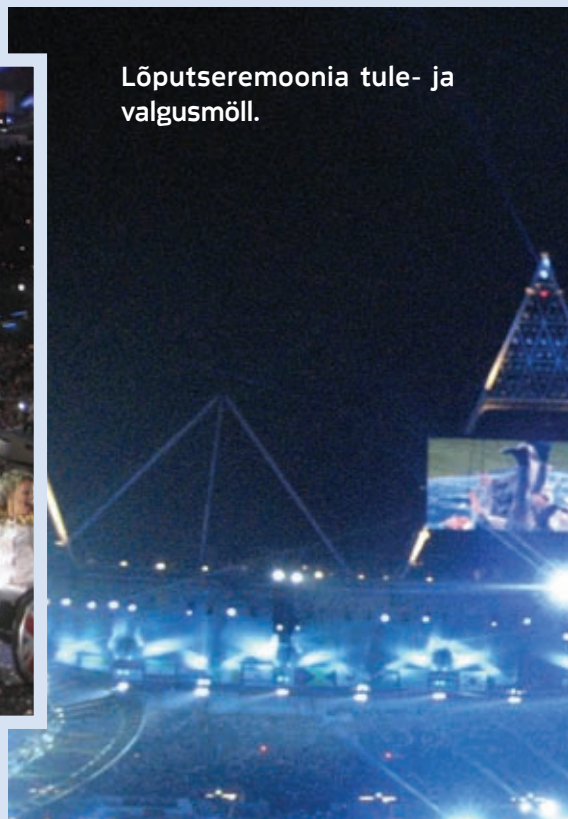
Eesti lipu heiskamise järel olümpiakülas vabas vestlusringis kohalike eestlastega.

Eesti delegatsioon liputseremoonial.

Võõrustajad viisakalt viimastena avatseremoonial staadionile sisenemas.

Lõputseremoonia tule- ja valgusmõll.

Lõputseremoonial kandis lippu ujuja Kardo Ploomipuu.

Soe vastuvõtt koduses Tallinnas: Kardo Ploomipuu kõrval ema Elle ja teised tuli hingelised toetajad ja fännid. Süntesaatoril Kardo klubikaaslased, pimedad ujujad Elisabeth ja Marilyn, kes on andekad mitmel alal.

Olulised hetked tuleb ikka järelvaatamiseks ja -kuulamiseks salvestada (Sirly Tiik).

Kuulitõukajad Sirly Tiik ja Jüri Bergmann Eesti saatkonnas Londonis.

Eesti Paraolümpiakomitee loomise juures olnud ja siiani tegusad Allan Kiil (EPOK peasekretär) ja Mallika Koel.

Avatseremoonial võttis selle kaaluka kohustuse enda kanda Are Eller (sportlased pidi end võistlusteks hoidma ja puhkama).

Londoni paraolümpiamängud said teoks ja jäid meelde tänu suurepärasele vabatahtlikele, keda kokku oli 70 000 (kandideeris tervelt 250 000). Pildil on Calroline, kes abistas EPOK esindust, ja Tene-Riin, kes töötas vabatahtlikuna meedia-keskuses.

Eesti Puuetega Inimeste Koja üldkoosolek ja suvekool

Juba traditsiooniliselt kogunevad EPIKoja liikmesorganisatsioonide juhid ning meeskond augustis, et üheskoos koolituda ja viia suviselt läbi ka üldkoosolek.

Seekord kohtuti 16.–17. augustil Roosta puhkekeskuses. Suvetooli võib kokku võtta lausega „Terves kehas terve vaim“. Millega siis kaks päeva tegeleti? Esimesel päeval rääkis tervislikest eluviisidest Dr Eve Sooba. Päev jätkus Kristjan Otsmani projektikoolitusega ning Signe Falkenbergi ettekandega puuetega inimeste sportimisvõimalustest. Oma sportlikkust

ning nutikust said kõik osalejad demostreerida õhtul meeleolukas maastikumängus. Ka suvetooli teine päev algas sportlike tegevustega vabas õhus, misjärel arutati päevakajalisi teemasid üldkoosolekul. Süveneti nii töövõimetuskindlustuse süsteemi plaanitavatesse ümberkorraldustesse, projektide kirjutamise kitsaskohtadele, kodade ja liitude võimalustest riiklike ja KOV-teenuste osutamisel kui ka puuetega inimeste platvormi koostamisse.

Millised meeleolud Roostal valitseid, saad teada piltidelt.

Kohtumiseni juba järgmises suvetoolis!

